

HERSTRUCTURERING EN ONTWIKKELING VAN DE NEDERLANDSE GLASTUINBOUW

I Inleiding

De afgelopen periode zijn vele besprekingen gevoerd om de samenwerking te bevorderen tussen telersverenigingen, overheden en Rabobank met het doel te komen tot een gezamenlijk gedragen plan om de concurrentiekracht van de glastuinbouwsector te versterken. Dit door het doorvoeren van innovaties op het gebied van afzet en verwerking, alsmede op het gebied van kennis in inrichting in infrastructuur, logistiek en energievoorziening en door op het gebied van sanering en ontwikkeling tot duurzame glastuinbouwgebieden. Er is een coalitie opgericht, welke streeft naar herstructurering en ontwikkeling tot een toekomstbestendige glastuinbouwsector.

Dit bericht bevat de stand van zaken met betrekking tot elke betrokken partij (telers, agrologistiek, overheden en banken). Vervolgens wordt de te volgen koers beschreven, de te nemen maatregelen en het vereiste commitment.

II De partijen

Met telersverenigingen in de glasgroente (en in de laatste fase daarbij ook Floraholland) en vertegenwoordigers van de Rabobank is het model besproken waarin vier partijen het proces schragen:

- De telersverenigingen
- De bank
- De sector agrologistiek
- De drie overheden (inclusief de haven van Rotterdam).

Gesprekken zijn gevoerd om duidelijkheid te krijgen over de positie en inzet van partijen.

a. De overheden: de gemeente Westland is zeer gemotiveerd om een bijdrage 'in kind' en mogelijk in geld, over een langere periode verdeeld, ter beschikking te stellen. Voor wat betreft de ruimtelijke ontwikkeling speelt de gemeente een wezenlijke rol. De provincie Zuid-Holland is eveneens positief en heeft dit gestalte gegeven in een reservering (weliswaar onder een bredere titel) in het coalitieakkoord van Gedeputeerde Staten. De haven van Rotterdam ziet voor zichzelf in combinatie met de handel en logistieke dienstverleners een ondersteunende en faciliterende rol.

Het Rijk is bereid om constructief mee te denken of en hoe de zogenaamde energiefondsen kunnen worden ingezet voor de versterking van de concurrentiekracht van de glastuinbouwsector door benutting van andere energiebronnen dan fossiele. Verder zet het Rijk zich in om met name de GMO terugvordering door Europa af te ronden. Hierdoor ontstaat voor de voedingstuinbouw duidelijkheid.

b. De sector agrologistiek is zeer gemotiveerd om kennis en kunde, relaties en bestaande verbanden c.q. contracten in te zetten om op het gebied van vernieuwing van de logistieke en energievoorzieningeninfrastructuur tot innovatieve oplossingen te komen, mede door gebruik van restwarmte uit het Rotterdamse havengebied.

c. De Rabobank heeft het belang van dit proces in de breedte vanaf het eerste begin onderkend en ondersteund. Het proces van herstructurering en ontwikkeling is essentieel voor een toekomstbestendige glastuinbouw. Daartoe heeft de bank de eerste plannen gereed..

d. De telersverenigingen: Floraholland heeft zich snel en adequaat achter het initiatief geschaard en haar medewerking toegezegd.

Voor de glasgroenten zijn de afgelopen jaren diverse pogingen gedaan om te komen tot een gedeelde visie en afzetstrategie. De alom levende vurige wens om te komen tot versterking van de afzetpositie

sneuvelt op het slagveld van de eigen belangen en verdeelde visies. Daarom is voorgesteld om te komen tot een federatie van telersverenigingen die pre-concurrentiële en niet-concurrentiële onderwerpen beetpakt. Inmiddels is hiertoe de Federatie VruchtgroenteOrganisaties (FVO) opgericht. De directeurs van Best-Of-Four, DOOR, The Greenery, Harvest House en Van Nature nemen hierin deel. De FVO moet tevens het vehikel worden om geleidelijk aan vertrouwen tussen de telers en de telersverenigingen te genereren en de cultuurverschillen en ontwikkelingsstadia te gaan synchroniseren. Al doende kan men stapjes voorwaarts maken.

Om de vraag te beantwoorden “Hoe verder?” is een te implementeren overkoepelende structuur nodig als instrument, maar alles staat of valt met het organiseren van een gemeenschappelijke wil om deze sector een duurzame plek te laten behouden door vernieuwing en samenwerking.

III Wat te doen, door wie, en hoe?

a. De telers

Het primaire belang van de herstructurering en ontwikkeling ligt zonder twijfel bij de sector zelf. Het is toch een verbazingwekkend feit dat een hoogontwikkelde sector die sterk internationaal georiënteerd is en o.a. door overheden op handelsmissies als paradepaardje wordt gepresenteerd, niet alleen economisch al meerdere jaren in zwaar weer verkeert, maar ook niet in staat blijkt om de kansrijke trends in de consumentenmarkt rendabel en bestendig te accommoderen. Welke oorzaken zijn dan toch verantwoordelijk voor de misère die vooral de laatste jaren (mede door de economische crisis verergert) tot zulke lage rendementen heeft geleid dat thans sprake is van een sector brede crisis? Een crisis die zich sterk concentreert in het Westland, waar veroudering van infrastructuur en kassen, en een zekere vergrijzing van de telerspopulatie, zichtbaar leidt tot tekenen van achteruitgang en dreigende verpaupering.

De oorzaken zijn meervoudig en gecompliceerd. Ze hebben betrekking op de rol en verantwoordelijkheden van vele partijen, maar het is op voorhand duidelijk dat de sleutel tot het welslagen van deze noodzakelijke herstructureringsoperatie en ontwikkeling bij de telers ligt. Zij zijn het die uiteindelijk de sector dragen door hun ondernemerschap en hun wil om tuinbouwer te zijn. Daarom zal mede door druk van buiten de bereidheid tot samenwerking en vernieuwing binnen de sector moeten groeien.

Voor het ‘eigenlijke’ productieproces ‘op de tuin’ zijn tal van vernieuwingen denkbaar die in groter verband effectiever en efficiënter kunnen worden ontwikkeld. Met name nieuwe energiebronnen, besparingsmogelijkheden door ICT toepassingen, zuiniger gebruik van grondstoffen en logistieke afhandeling. Op al deze terreinen gebeurt al veel en deze ontwikkelingen zullen de sector versterken, maar ze vereisen meer dan ooit samenwerking. Maar samenwerking kost zelfstandigheid! En daar zit de grote angel in het lijf van de sector. Als deze waarheid niet wordt onderkend en erkend, dan zal deze prachtige sector aan de verdeeldheid waaraan ze nu zo sterk lijdt geleidelijk ten onder gaan, maar zeker en vast marginaliseren en verpauperen. Dat is absoluut niet nodig. Wat houdt de sector tegen anders dan zichzelf?

In de vruchtgroenten is een interessante eerste stap van samenwerking tussen de telersverenigingen gezet door het vormen van een federatie. In een dergelijk samenwerkingsverband kan naast belangenbehartiging in algemene zin naar overheden en het opzetten van een systeem van ‘market intelligence’ tevens gezamenlijke crisisbeheersingsmaatregelen en innovatieve mogelijkheden voor verwerking van producten in andere vorm of voor andere toepassingen worden ontwikkeld. Wat tot nu toe als eindproduct wordt gezien, bergt zulke waardevolle grondstoffen in zich (vitaminen, mineralen, etc.) dat onderzoek op welke andere wijze het bestaande product door middel van conservering, bewerking, verwerking of decompositie (uiteenrafelen) een hogere toegevoegde waarde kan krijgen.

b. De overheden

Het is voor de overheden belangrijk te beginnen in de gemeente Westland. De zorg voor de werkgelegenheid, over de dreigende verpaupering, voor de noodzakelijke gebiedsontwikkeling en de vereiste infrastructuur voor logistieke afhandeling en energievoorziening berust bij de gemeente. Het gemeentebestuur is zich daarvan zeer bewust en is zeer gemotiveerd om actie te nemen. Dit maakt veel bestuurlijke energie vrij. De gemeente kan een wezenlijke bijdrage aan dit proces leveren. Het belangrijkste is dat de gemeente een duidelijk en weloverwogen ruimtelijk beleid vaststelt, in nauw overleg met de provincie Zuid-Holland, door afstemming en aanpassing van bestemmingsplannen op het Streekplan. In deze verantwoordelijkheid kan de gemeente Westland een vitale en cruciale rol spelen in het herstructureringsproces van de glastuinbouw in haar gebied. In concreto moet de gemeente Westland een actief beleid ontwikkelen om tuinders die hun bedrijf in het kader van de herstructurering beëindigen of moeten beëindigen, woonruimte of bouw mogelijkheden te bieden of verplaatsing van bedrijven en/of combineren ervan actief te ondersteunen. Daarbij is het vereist dat de gemeente voor haar gebied keuzes maakt waar de prioriteiten liggen en die in nauw overleg met de andere overheden, het agrologistieke bedrijfsleven en andere ondernemers en de banken afstemt. Daarin komt de noodzaak voor een overkoepelende coördinerende en besluitvormende structuur als onontbeerlijk naar voren.

Voor de provincie Zuid-Holland bestaat de bijdrage uit twee delen, namelijk het faciliteren van de ruimtelijke ordeningsopgaven en procedures die daarmee verbonden zijn, alsmede het financieel ondersteunen van de innovatieve mogelijkheden voor energievoorzieningen. Aardwarmte benutting en restwarmte gebruik vanuit de Rotterdamse havenregio vormen hoogst interessante mogelijkheden. De inbreng van het agrologistieke complex van bedrijven en instellingen kan hieraan direct worden verbonden.

De opgave voor de Rijksoverheid bestaat uit twee delen. In de eerste plaats het actief ondersteunen van innovatie in energievoorziening door middel van inzet van gelden uit daarvoor bestemde fondsen in het kader van het Energieakkoord. Op dit terrein kunnen grote slagen worden gemaakt. In de tweede plaats zou het Ministerie van Economische Zaken de toepassing en handhaving van het Europese beleid rond de tuinbouwafzetbevordering (het zogenaamde GMO beleid) in een aantal gevallen moeten heroverwegen. Daarbij is het van groot belang in goed overleg met de ACM te bezien waar de grenzen liggen en tevens het inzicht te onderbouwen dat in de loop van de laatste twintig jaar de zogenaamde 'relevante markt' een Europese markt is.

Tenslotte is de haven van Rotterdam een factor die een groot belang vertegenwoordigt. Juist de combinatie van stromen levert een jaarrond totaalassortiment op dat aan de internationale retail kan worden aangeboden.

c. De bank(en)

De Rabobank heeft in de glastuinbouw een dominante plaats met een financieringsmarktaandeel van meer dan 80%. Door verantwoordelijkheid te nemen kan de Rabobank als veruit de grootste speler qua obligo's en vanuit haar missie: Agri- en Food bank: "banking for food" en zeker op grond van haar cultuur en afkomst als coöperatieve bank van boeren en tuinders, laten zien waarvoor zij staat. De vraag op welke wijze dit vorm kan krijgen kan kort worden samengevat in de volgende hoofdlijnen:

- Het financieren van bedrijven in het kader van de herstructurering die een gezonde visie en weldoordacht bedrijfsplan hebben, en hun afzet en marktbenadering een gestructureerde en bestendige vorm hebben gegeven;
- Op correcte wijze, met begrip en compassie meewerken aan het beëindigen van bedrijven die geen reëel uitzicht hebben op continuïteit;
- Terughoudende opstelling met betrekking tot uitbreiding van areaal;

- Streven naar duurzame herstructurering van de primaire glastuinbouw door het versterken van duurzame inrichting en obstakelvrij maken van concentratiegebieden en het slim verbinden van nieuwe ontwikkelingen en doordachte sanering van bedrijven;
- Faciliteren van vrijwillige bedrijfsbeëindiging door financiering van andere investeringen buiten de tuinbouw of particuliere kredietverlening (bijvoorbeeld financiering van een nieuwe woning).

Door deze maatregelen zal van alle partijen nieuw elan worden gegeneerd. Als niet snel en doortastend wordt gehandeld zal de sector met name in het Westland in een verder gaande neerwaartse spiraal terecht komen. Dat mag deze sector, de trots van de Nederlandse agrosector, niet overkomen. De banken hebben een wezenlijke rol om dat mede te voorkomen. Daarom is met name de opstelling van de marktleider cruciaal. Een duidelijke positionering van de Rabobank is noodzakelijk in dit proces.

d. Hoe nu verder?

Om deze stappen te kunnen zetten zijn twee besluiten nodig van alle partijen.

Ten eerste dat zij zich zonder meer verbinden nu de geschetste hoofdlijnen van hun bijdragen energiek en professioneel aan te vatten.

In de tweede plaats, gezamenlijk een organisatie inrichten en daarin deelnemen die de activiteiten aan elk der partijen coördineert en zorgt voor onderlinge communicatie en besluitvorming. Er wordt een bestuur gevormd door de coalitie van partijen, waarin elke partij een vertegenwoordiger op hoog bestuurlijk niveau afvaardigt. De deelnemende partijen dragen gezamenlijk de kosten van de uitgaven die door de coalitie worden gemaakt.

e. Tenslotte

Met deze analyse is een basis gelegd voor een grondige en doordachte aanpak. Het wordt een proces van jaren werk en geen traject van lange halen snel thuis. Het is zaak dat partijen daar nu in gezamenlijkheid naar handelen, anders is het momentum voorbij.

Namens de Coalitie Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouw i.o.,

Cees Veerman (voorzitter stuurgroep)

November 2015